

norden

Nordisk Ministerråd

Kunnskap, fornyelse og verdiskaping

Sektorprogram for utdanning og forskning
Norges formannskap i Nordisk Ministerråd 2006

KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

norden

Nordisk Ministerråd

Kunnskap, fornyelse og verdiskaping

Sektorprogram for utdanning og forskning
Norges formannskap i Nordisk Ministerråd 2006

Kunnskap, fornyelse og verdiskaping

Sektorprogram for utdanning og forskning
Norges formannskap i Nordisk Ministerråd 2006

Kunnskapsdepartementet

Postboks 8119 Dep
0032 Oslo
Tel: 22 24 90 90

Nordisk Ministerråd

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
Telefon (+45) 3396 0200
Fax (+45) 3396 0202

Nordisk Råd

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
Telefon (+45) 3396 0400
Fax (+45) 3311 1870

www.norden.org

Det nordiske samarbeidet

Det nordiske samarbeidet er et av de eldste og mest omfattende regionale samarbeider i verden. Det omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøyene, Grønland og Åland. Samarbeidet styrker samhørigheten mellom de nordiske land med respekt for de nasjonale forskjeller og likheter. Det øker mulighetene for å hevde Nordens interesser i omverdenen og fremme det gode naboskap.

Samarbeidet ble formalisert i 1952 med Nordisk Råds opprettelse som forum for parlamentarikerne og regjeringene i de nordiske land. I 1962 underskrev de nordiske land Helsingforsavtalen, som siden har vært den grunnleggende rammen for det nordiske samarbeidet. I 1971 ble Nordisk Ministerråd opprettet som det formelle forum til å ivareta samarbeidet mellom de nordiske regjeringer og den politiske ledelsen i de selvstyrende områder Færøyene, Grønland og Åland.

Innhold

Kunnskapsministerens forord 4

Utdanning og kompetanseutvikling 5

Grunnopplæring 5

Høyere utdanning 6

Voksnes læring 7

Forskning og innovasjon 8

Kunnskapsutvikling i Norden 8

Nordisk bidrag til internasjonal kunnskapsutvikling 9

Tverrgående utfordringer 10

Nordplus 10

Nedbygging av grensehindre 10

Språksamarbeidet 12

Samarbeid i Europas nordområder 13

Nordisk oppfølging av Lisboa-strategien 14

Informasjonsteknologi 15

Koordinering av IT-aktiviteter 15

IT i utdanning og forskning 15

Oppsummering 16

Fornyelse og politisk aktualitet 16

Konferanser og seminarer på utdanningsområdet 7

Konferanse på forskningsområdet 9

Andre tiltak 16

Kunnskapsministerens forord

4

Norge har valgt å sette *Det nye Norden: Fornøyelse og samarbeid i Nord-Europa* som overskrift for det overordnede formannskapsprogrammet i 2006. Med sektorprogrammets fokus på kunnskap, fornyelse og verdiskaping ønsker det norske formannskapet å bidra til realiseringen av Nordisk Ministerråds strategi for perioden 2005-2007 om *Norden som foregangsregion for utvikling av menneskelige ressurser*.

Langsiktig satsing på utdanning og forskning er avgjørende for at de nordiske land skal kunne bestå som ledende kunnskaps- og velferdssamfunn, og samtidig ta solidarisk medansvar for bærekraftig utvikling og rettferdig fordeling på globalt nivå. Som et svar på denne utfordringen ønsker det norske formannskapet å styrke det politiske utviklingsaspektet i det nordiske samarbeidet. Det er derfor tatt initiativ til igangsetting av i alt seks studier omkring temaer av høy aktualitet og relevans. Studiene tenkes utnyttet som grunnlag for fremtidige drøftinger i Ministerrådet med sikte på politikktvikling, og gjelder temaer vedrørende samspillstrategier i Norden, de nordiske kvalitetssikringssystemene, mulig åpning av nasjonale forskningsprogrammer mellom de nordiske land, høyteknologi som nordisk konkurranseparameter, indikatorer for kunnskapsamfunnet og leseferdighet blant elever i grunnopplæringen.

Et kunnskapsbasert samfunn må bygge på et utdannings- og forskningssystem med høy kvalitet. Norge vil styrke det nordiske samarbeidet om kvalitet i utdanningen på alle nivå, blant annet gjennom samarbeid om forskning og utvikling i grunnopplæringen (fra 6-19 år) og tiltak som øker den internasjonale konkurransekraften til høyere utdanning i Norden. Gjennom nordisk samarbeid kan vi skape sterke kunnskapsmiljøer som kan hevde seg i internasjonal konkurranse.

Det nordiske språk- og kulturfellesskapet påvirkes i økende grad av globaliseringen. Norge vil under sitt formannskap arbeide aktivt for å styrke de nordiske språk og nabospråkforståelsen, særlig som ledd i ferdigstillingen av den nordiske språkpolitiske deklarasjonen.

Det nordiske forskningssamarbeidet i regi av Nordisk Ministerråd er nå samlet i NordForsk, og utgjør den største budsjettkategorien på utdannings- og forskningsområdet i 2006. Det norske formannskapet vil ytterligere styrke og konsolidere dette samarbeidet, særlig med sikte på å styrke sammenhengen mellom forskning, utdanning og innovasjon. Utdannings- og forskningsministrene har fra og med 2006 koordineringsansvar for forskningssamarbeidet innenfor de ulike delene av Nordisk Ministerråds virksomhet.

Det nordiske samarbeidet om informasjonsteknologi er fra og med 2006 lagt inn under utdannings- og forskningsministrenes ansvarsområde. Det norske formannskapet ser det som viktig å sikre en videreføring og god koordinering av det nordiske samarbeidet om IT-spørsmål.

Med satsingen på kunnskap, fornyelse og verdiskaping er vårt mål å sikre Norden som en ledende kunnskapsregion, med bærekraftig utvikling og solidaritet i sentrum. Menneskene i Norden er den viktigste ressursen vi har for å lykkes.

Øystein Djupedal

Kunnskapsminister
Norge

Utdanning og kompetanseutvikling

Grunnopplæring

Samfunn i endring krever stadig ny kunnskap for den enkeltes muligheter for arbeid, livsutfoldelse og evne til å delta i åpne demokratiske prosesser. Kunnskap om våre demokratiske institusjoner, om rettssamfunnet og om menneskerettigheter er viktige forutsetninger for å kunne leve sammen i et mangfoldig fellesskap og for å kunne sikre vårt fremtidige velferdssamfunn. Disse temaene har hatt høy prioritet i det nordiske skolesamarbeidet, både i de foregående års programmer og i utdanningsministrenes strategi.

Evne og vilje til omstilling og fornyelse er viktig for fremtidig verdiskaping i de nordiske landene, ikke minst med tanke på opprettholdelse og fornyelse av sentrale velferdsordninger. Dette stiller store krav til relevans og kvalitet i den grunnleggende opplæringen og til skolenes og lærebedriftenes evne til å utvikle seg til lærende virksomheter. Et kunnskapsbasert samfunn må bygges på et utdanningssystem med høy kvalitet dersom man skal sikre verdiskaping, være konkurransedyktig og legge grunnlaget for et demokratisk, bærekraftig samfunn.

I de senere årene har utdanningsmyndighetene i de nordiske landene lagt stadig større vekt på resultater og kvalitet i grunnopplæringen. Resultatene og oppfølgingen av store internasjonale undersøkelser har vakt debatt om

kunnskapsnivået blant barn og ungdom i de nordiske landene. For å styrke det nordiske fellesskapet på grunnopplæringens område har de nordiske land de senere år samarbeidet for å sammenlikne god praksis og erfaringer. Norge vil under sitt formannskap utvikle det nordiske samarbeidet om kvalitet i utdanningen. Det vil særlig bli lagt vekt på å analysere forskjeller mellom gutter og jenters prestasjoner i skolen. Våren 2006 vil det bli arrangert en større konferanse, der resultatene fra et felles nordisk forskningsprosjekt om likheter og ulikheter i prestasjoner blir presentert. Forskningsprosjektet baserer seg på data fra OECD's PISA-undersøkelse i 2003 (*Program for International Student Assessment*).

Kvalitet i yrkesutdanningene og bedre muligheter for mobilitet gjennom godkjenningsordninger er satt høyt på dagsorden både i EU og i det nordiske samarbeidet. Gjennom å tydeliggjøre de nordiske erfaringene på dette området vil Norden kunne bidra konstruktivt til de europeiske prosessene knyttet til oppfølgingen av så vel Lisboastrategien som København-prosessen. Norge vil gjennom sitt formannskap ytterligere forsterke det nordiske samarbeidet på dette området, og vil blant annet arrangere et seminar våren 2006 om kvalitet i yrkesutdanningen. Det vises for øvrig til avsnittet om nedbygging av grensehindre og avsnittet om formannskapskonferanser.

Høyere utdanning

Norge vil følge opp ambisjonen om Norden som foregangsregion når det gjelder samarbeid og internasjonal konkurransekraft innen høyere utdanning. Bologna-prosessen skal være en sentral referanseramme, noe som også slås fast i Nordisk Ministerråds strategi for utdanning og forskning. Dette innebærer konsekvenser for arbeidet med både kvalitetsspørsmål, felles studieprogram, felles grader og videreutvikling av Nordplus-programmene, som nå er inne i en evalueringsfase.

Når det gjelder kvalitet, er det sentralt at strategien vektlegger analyser av oppnådde resultater. Det norske formannskapet vil utrede behovet for studier med sikte på økt kunnskap om resultater av ulike utdanningstilbud.

Styringsgruppen for nordisk samarbeid innen høyere utdanning (HØGUT) har over tid bevilget midler gjennom Nordplus-programmet til pilotstudier for utvikling av felles studieprogram. Erfaringene fra dette arbeidet vil være en del av grunnlaget for prosjektet om felles nordiske masterprogram. Norge vil gi felles nordiske masterprogram høyeste prioritet for å sikre etableringen av disse fra januar 2007.

Nordisk Ministerråds pågående arbeid knyttet til globaliseringen av høyere utdanning vil bli videreført. Det norske formannskapet vil bidra til videreføringen av Bologna-prosessen, blant annet ved å ta initiativ til et internasjonalt seminar om "The External Dimension of the Bologna Process", med sikte på å vurdere muligheten for å åpne Bologna-prosessen til utviklingsland og andre regioner med sterke bånd til Europa. Dette arbeidet vil både inkludere Nordisk Ministerråd og EU.

For at Norden skal være en attraktiv region i konkurranse om de beste menneskelige ressursene, er det blant annet viktig å etablere gode systemer for å ta i bruk kompetanse både mellom nordiske land og fra land utenom Norden. Det norske formannskapet vil innenfor dette perspektivet initiere et prosjekt i regi av godkjennings- og informasjonsnettverkene ENIC/NARIC for å utvikle effektive ordninger for godkjenning. Målet er å gjøre Norden til en innovativ foregangsregion for å ta i bruk ønsket arbeidskraft med høyere utdanning, uavhengig av studiested.

Voksnes læring

De nordiske landene er internasjonalt ledende når det gjelder å legge til rette for ulike former for læring gjennom hele livet. Det nordiske samarbeidet skal sørge for at vi skaper synergieffekter av våre nasjonale strategier på dette feltet. Et sentralt tema vil derfor være å videreføre arbeidet med livslang læring også i 2006. Dette innebærer bl.a. oppfølging av mobilitets- og nettverksprogrammet Nordplus Voksen og Nordisk Nettverk for Voksnes læring (NVL) og samspeillet mellom disse to virkemidlene i det nordiske samarbeidet om voksnes læring. Arbeidet skal bidra til å fremme voksnes kunnskaper og kompetanse som grunnlag både for den enkeltes utvikling, så vel som å bidra til økt konkurransekraft i Norden.

Sentrale tema innenfor livslang læringsperspektivet er verdsetting av realkompetanse, grunnleggende ferdigheter, læring på arbeidsplassen og effekter av læring. Norge vil arbeide for at samarbeidet på disse områdene kan bli lagt til rette gjennom kunnskaps- og erfaringsutveksling, presentasjon av beste praksis og utprøving av tiltak og prosjekter på nordisk nivå.

Læring foregår på mange og ulike arenaer. For voksnes læring i nordisk sammenheng har de folkeopplysende miljøene som studieforbund og folkehøgskoler tradisjonelt stått sentralt. I ulike kartlegginger om voksnes læring er det imidlertid arbeidsplassen som peker seg ut som den viktigste arena for voksnes læring. På nordisk basis kan en søke å utnytte ulike erfaringer, sammenlikne disse og se på hvilke rammebetingelser som vil kunne gi mest og best læring på arbeidsplassen. Det norske formannskapet vil ta initiativ til å arrangere en konferanse om lærende virksomheter i løpet av høsten 2006, der man kan fokusere på hvordan Norden kan få mer ut av sine kunnskapsinvesteringer.

Kunnskap om voksnes læring i de nordiske landene er basert på statistikk, evalueringer og annen dokumentasjon. Det norske formannskapet mener det er behov for å videreutvikle kunnskapsgrunnlaget, spesielt når det gjelder å finne gode indikatorer for effekten av læring for den enkelte og i et bredere samfunnsperspektiv.

Konferanser på utdanningsområdet i 2006

- **Våren 2006: En forskerkonferanse om likheter og forskjeller i skolen.**
Konferansen inngår i målsettingen om å styrke det nordiske samarbeidet om kvalitet i utdanningen, og vil fokusere på resultatene fra et felles nordisk forskningsprosjekt om forskjeller og ulikheter mellom gutters og jenters prestasjoner i skolen, basert på data fra PISA 2003
- **Våren 2006: Et seminar om kvalitet i yrkesutdanningen**
Seminalet vil presentere nasjonale erfaringer i forhold til samarbeidet i EU og bidra til økt erfaringsutveksling på området

- **Høsten 2006: Internasjonalt seminar om "The External Dimension of the Bologna Process"**
Konferansen vil drøfte muligheten for å åpne Bologna-prosessen til utviklingsland og andre regioner med sterke bånd til Europa.
- **Høsten 2006: En konferanse om lærende virksomheter**
Konferansen vil fokusere på hvordan Norden kan få mer ut av sine høye kunnskapsinvesteringer ved å skape flere lærende virksomheter.

Forskning og innovasjon

Utdannings- og forskningsministrene har fra og med 2006 koordineringsansvar for forskningssamarbeidet innenfor de ulike delene av Nordisk Ministerråds virksomhet. I samarbeid med Ministerrådet for nærings-, energi- og regionalpolitikk, har ministrene et særlig ansvar for å ivareta samarbeidet innenfor forskning og innovasjon. Det norske formannskapet vil arbeide videre for å konkretisere hvordan koordineringsansvaret skal følges opp.

Kunnskapsutvikling i Norden

Forskningssamarbeidet i Nordisk Ministerråd er fra og med 2005 samlet i NordForsk. Dette nye samarbeidsorganet er tillagt et hovedansvar for å realisere visjonen om Norden som en ledende og integrert region for forskning. På en rekke områder vil nordisk samarbeid om forskning over landegrensene være nødvendig for å danne forskningsmiljøer med tilstrekkelig ”kritisk masse” og tverrfaglig sammensetning. NordForsk er underlagt Nordisk Ministerråd, og fungerer som et samarbeidsorgan mellom de nasjonale forskningsfinansierende organer, med ansvar for nordisk samarbeid om forskerutdanning og forskning. NordForsk har et selvstendig ansvar for å ta egne initiativ, men skal også ta stilling til programforslag og lignende fra forskningsmiljøene og universiteter/høyskoler. NordForsk har således både en samordnings-, en finansierings- og en policyfunksjon. Det er avgjørende at de nasjonale forskningsfinansierende organene støtter opp om NordForsk for at dette nye samarbeidsorganet skal kunne fungere etter intensjonen. Det norske formannskapet legger derfor vekt på videreføre arbeidet med å styrke NordForsk i 2006. En mulig åpning av nasjonale forskningsprogrammer mellom de nordiske land vil være gjenstand for en studie i regi av Ministerrådet. NordForsk vil være sentral i en eventuell oppfølging av denne studien.

Forskere vil fortsatt være et viktig virkemiddel for å øke mobiliteten i Norden, for å styrke forskerutdanningen og for å utvikle modeller som kan forbedre forskerutdanningen i de enkelte land og i Norden som helhet. Likeledes vil videre utbygging av ordningen med nordiske sentre for fremragende forskning ha stor betydning når det gjelder å styrke det nordiske forskningssamarbeidet. Det er nå opprettet sentre både innenfor naturvitenskap, medisin, humaniora og samfunnsvitenskap.

Forskning av høy kvalitet og kreativ innovasjonsevne er nødvendig for å konvertere ny kunnskap til konkurransekyktig næringsvirksomhet. Tilgang på slik kunnskap krever aktiv deltagelse i forskning på bred front og på internasjonalt nivå. Det norske formannskapet vil legge stor vekt på behovet for kopling mellom forskning og innovasjon, blant annet gjennom økt samarbeid og koordinering mellom NordForsk og Nordisk innovasjonssenter og videreføring av et nordisk dialogforum om forskning og innovasjon. Koplingen mellom forskning og innovasjon vil òg bli drøftet på et felles møte mellom embetsmannkomiteene for utdanning og forskning og næring i 2006. Ministerrådet vil, som nevnt innledningsvis, sette i gang en studie om samspillstrategier mellom forskning og næringsliv i Norden. Det tas sikte på å bruke de foreløpige resultatene fra denne studien på det felles møtet.

For å øke regionens tiltrekningskraft er det også viktig å inkludere de baltiske statene. Nordisk Ministerråd støtter i dag forskerutveksling med de baltiske landene og med Nordvest-Russland gjennom nettverksprogrammet NorFA Nabo. Det norske formannskapet vil arbeide for at de baltiske landene kan bli sterkere involvert i NordForsks arbeid.

Nordisk bidrag til internasjonal kunnskapsutvikling

Det nordiske samarbeidet er en plattform for ytterligere styrket internasjonal samarbeid i Europa og overfor andre forskningsregioner. Internasjonalt forskningssamarbeid med gode miljøer, konkurranse om forskningsmidler på internasjonale arenaer og fjerning av hindre for forskermobilitet over landegrensene er en forutsetning for å øke kvaliteten på nordisk forskning til internasjonalt konkurransedyktig nivå. Fremragende forskningsmiljøer vil også trekke toppforskere, forskningsoppdrag, finansiering og kunnskapsbedrifter til Norden fra utlandet. Det bør således også legges til rette for fleksibel mobilitet av forskere over landegrensene både innen Norden og til/fra utlandet og skapes attraktive karriereveier for forskere med sikte på å rekruttere de beste talenter nordisk og internasjonalt. Det norske formannskapet vil fokusere på tilrettelegging av forskermobilitet og forskerrekuttering.

Utdannings- og forskningsministrene har besluttet å rette søkelyset mot mulighetene for nordisk oppfølging av Lisboa-strategien og de nordiske lands deltakelse i EUs 7. rammeprogram for forskning. Som ledd i dette vil det norske formannskapet arrangere en større internasjonal konferanse, i samarbeid med EU-kommisjonen, om Nordens bidrag til den videre utvikling av det europeiske forsknings- og innovasjonsområdet (ERA).

Norden har et ansvar for å bidra til forskning som er viktig for en bærekraftig utvikling. Det norske formannskapet vil i 2006 bruke det nordiske samarbeidet til å profilere Norden som polarregion, med en forskningsinnsats som representerer et betydelig tilbud til resten av verden. Profileringen vil ses i sammenheng med planlagte aktiviteter under det internasjonale polaråret 2007-2008. Formannskapet vil videre følge opp målsettingen om styrket samarbeid i nordområdene, se også kapittel 4.

Konferanse på forskningsområdet i 2006

- *Høsten 2006: En internasjonal konferanse om "The role and contribution of country-regions in building the European Research and Innovation Era"*
Konferansen vil drøfte Nordens bidrag til den videre utvikling av det europeiske forsknings- og innovasjonsområdet, og vil inngå i arbeidet med nordisk oppfølging av Lisboa-strategien. Konferansen vil bli arrangert i samarbeid med EU-kommisjonen.

Tverrgående utfordringer

Nordplus

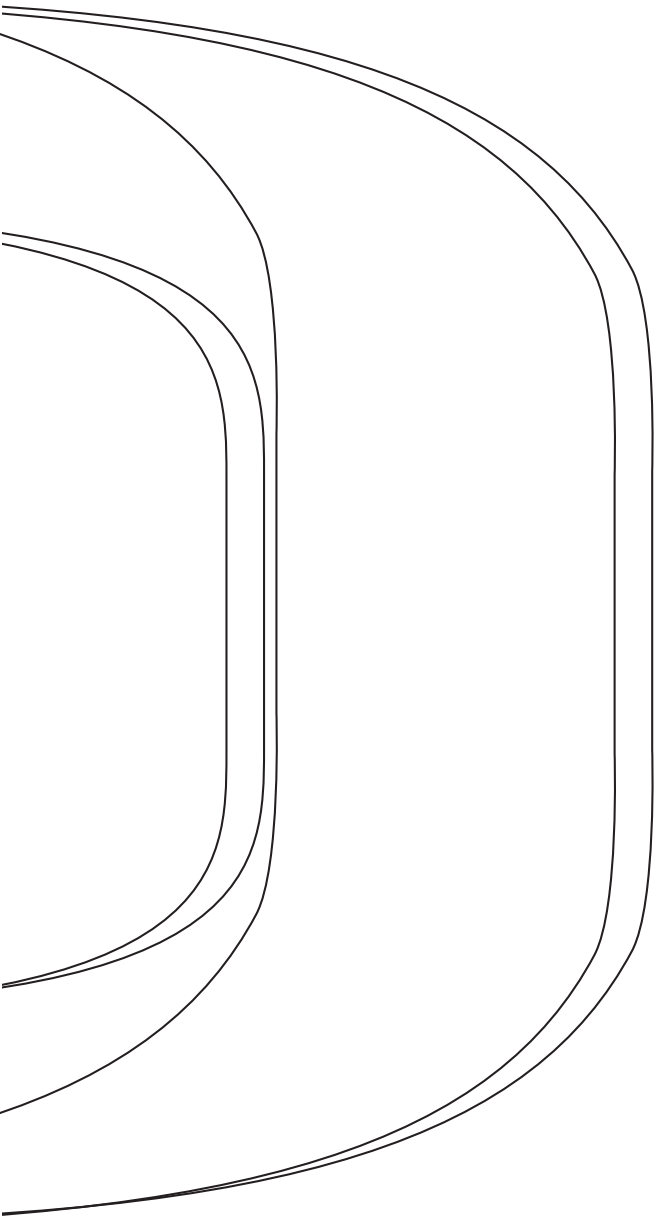
Utdanningssektorens mobilitets- og nettverksprogram Nordplus, Nordplus Junior, Nordplus Voksen, Nordplus Språk og Nordplus Nabo er viktige politiske instrumenter for å fremme det nordiske kultur-, språk- og verdifelleskapet og samarbeidet med Russland og Estland, Latvia og Litauen. Nordplus-programmene skal styrke kunnskaps- og kompetanseutvikling og livslang læring og bidra til økt økonomisk utvikling og konkurransekraft i Norden og nærrområdene.

Gjennom Nordplus-programmene er det etablert nordiske møtested for elever, studenter, lærere og forskere. I tråd med Ministerrådets strategi skal Nordplus-programmenes innhold og administrasjon evalueres. Gjennom evalueringen av den første programperioden skal Ministerrådet i 2006 ta stilling til den fremtidige virksomheten i programmene. Det norske formannskapet vil legge vekt på at evalueringen blir fulgt opp slik at en ny generasjon Nordplus-programmer kan være på plass fra og med januar 2007. Oppfølging av prinsipperklæringen om å åpne opp for baltisk deltakelse i programmene blir en sentral del av arbeidet.

Nedbygging av grensehindre

Arbeidet med nedbygging av grensehindre og tilrettelegging av muligheter for skolegang, studier og forskning har gjennom flere år vært høyt prioritert i det nordiske samarbeidet som ledd i oppfølgingen av Norrback-rapporten *Nordbornas rättigheter*. Under foregående formannskap er det oppnådd mange gode resultater, blant annet gjennom revisjon av avtaleverket og løpende oppfølging av grensehinderarbeidet på utdannings- og forskningsområdet. Men lover og regler endres hele tiden i alle land, og dermed oppstår fare for nye grensehindringer. Arbeidet med å fjerne grensehindringer er derfor et kontinuerlig arbeid.

Avtalen om nordisk utdanningsfellesskap på den videregående skoles nivå som ble revidert og underskrevet av utdanningsministrene høsten 2004, er i løpet av 2005 ratifisert av samtlige land, og har nå trådt i kraft. Den praktiske implementering av avtalen krever aktiv informasjonsinnsats i landene, ikke minst med sikte på å gjøre de nasjonale skolemyndigheter og yrkesveiledningsinstanser oppmerksomme på de muligheter som ligger i avtalen, blant annet om godkjenning av delvis gjennomført utdanning.

Også spørsmålet om gjensidig godkjenning av yrkesutdanning er under løpende vurdering både på nordisk og europeisk nivå. En god oppfølging av det nordiske yrkesutdanningssamarbeidet er svært viktig for økt mobilitet på dette området. Dette samarbeidet er fra og med 2005 forankret i en arbeidsgruppe som utreder hvordan anbefalingene i rapporten *Erkännande av yrkeskompetens i Norden* kan bli fulgt opp.

Overenskomsten om adgang til høyere utdanning ble sist gang fornyet i 2004 for en treårsperiode, og utløper 31. desember 2006. Avtalen har eksistert siden 1994, og har gjennom alle disse år lagt til rette for økt mobilitet av studenter på tvers av landegrensene i Norden. Det norske formannskapet vil ta initiativ til en drøfting av spørsmålet om forlengelse av avtalen utover 2006.

Studentmobiliteten i Norden på tvers av landegrensene har aktualisert behovet for samordning av de nasjonale studiestøtteordninger. Det er etablert et nyttig samarbeid på dette området både mellom studiestøttemyndighetene og gjennom en arbeidsgruppe på departementsnivå som rapporterer regelmessig til Ministerrådet om oppnådde resultater.

På forskningsområdet bidrar NordForsks arbeid for økt forskermobilitet og samarbeid om forskerutdanning i Norden til å realisere visjonen om et felles og grensefritt nordisk forskningsområde.

Sist, men ikke minst er det grunn til å fremheve betydningen av økt nabospråkforståelse i arbeidet for å fremme den frie bevegelse av elever, studenter og forskere i Norden.

Språksamarbeidet

Det nordiske kultursamarbeidet i vid forstand bygger i utgangspunktet på de mange bånd av språklig og kulturell karakter som binder landene sammen. Disse bånd utgjør fundamentet i alt faglig og politisk samarbeid på kultur-, utdannings- og forskningsområdet.

Hver for seg er de nordiske språkene små og utsettes for stadig økende utfordringer i en globalisert verden. Dette kommer ikke minst til uttrykk ved at de nordiske språk gradvis taper terreng i forhold til engelsk, og ved at de nordiske samfunn blir stadig mer flerkulturelle. I tillegg ser vi at nabospråkforståelsen er synkende. Dette innebærer en utfordring for det nordiske samarbeidet.

For å møte denne utfordringen tok det danske formannskapet i 2005 initiativ til en temadiskusjon mellom utdannings- og forskningsministrene om den nordiske språkpolitikken. Temadiskusjonen er fulgt opp gjennom flere oppdrag til Nordens språkråd, bl.a. med sikte på utvikling av en felles nordisk strategi for parallellspråklighet (engelsk + nasjonalspråket) innenfor høyere utdanning.

Nordens språkråd har i 2005 på oppfordring fra Nordisk Råd fremlagt forslag til en nordisk språkpolitisk deklarasjon. Deklarasjonsteksten har vært gjenstand for bred høring, og vil etter planen bli lagt frem til politisk beslutning i Ministerrådet og deretter som et ministerrådsforslag til Nordisk Råd høsten 2006. Arbeidet med ferdigstilling av deklarasjonen vil ha høy prioritet under det norske formannskapet.

Viktige innsatsområder i det nordiske språksamarbeidet i 2006 vil være:

- nabospråkforståelse, blant annet ved å inspirere til økt bruk av nabospråkene i utdannings-, medie- og arbeidssammenheng
- domenetap, blant annet ved utvikling av en felles nordisk strategi for å møte trusselen om språklig domenetap, spesielt i høyere utdanning og i informasjonsteknologien
- språkteknologisk samarbeid

Språkteknologi er et viktig strategisk kunnskapsområde, og Norden har på sikt forutsetninger for å bli internasjonalt ledende innen den språkteknologiske forskningen. Nordens språkråd har på denne bakgrunn tatt initiativ til å oppnevne en vismannsgruppe som skal utrede hvordan man innenfor en tidsramme på ti år kan realisere visjonen om Norden som en språkteknologisk foregangsregion. Vismannsgruppen vil legge frem sin rapport våren 2006, og anbefalingene i denne vil deretter bli nøye vurdert i Ministerrådets organer.

Språk og språkpolitikk er et tverrgående samarbeidsområde i Ministerrådet. Norge vil under sitt formannskap nøye vurdere hvordan området språk og språkpolitikk best kan organiseres, og bidra til økt satsing på tiltak med sikte på å styrke nabospråkforståelsen i Norden, i grenseflaten mellom utdannings- og kultursektoren.

Samarbeidet i Europas nordområder

Norden har utstrakt økonomisk og kulturell samhandling med sine naboland. Dagens samarbeid baserer seg på behovet for og ønsket om bærekraftig utvikling, styrket demokrati og økt verdifelleskap med den nordlige delen av Europa. Som Nordens og EUs største nabo er Russlands utvikling på disse områdene viktig for Norden. Nordisk Ministerråds intensjon er derfor å styrke samarbeidet med Nordvest-Russland og gi samarbeidet en tydeligere struktur.

Gjennom det nordiske skolesamarbeidet ble det i 2005 nedsatt en arbeidsgruppe som skal foreslå tiltak for å styrke samarbeidet med nabolandene i nord. Norge vil under sitt formannskap bidra til å styrke relasjonene mellom Norden og Nordvest-Russland, både innenfor rammen av det nye Russlandsprogrammet og innenfor rammen av Barentsrådet. Et konkret tiltak vil være å øke kunnskapen om oppvekst- og levevilkår, utdanningssystemene og demokratiets vilkår i Nordvest-Russland.

For fortsatt samarbeid og dialog om utdanning og forskning i forhold til Europas nordområder vil det bli lagt økt vekt på koordinering og samhandling mellom de impliserte samarbeidsorganer (Arktisk Råd og Barentsrådet) og stater (Nordvest-Russland og de baltiske statene). Det norske formannskap legger vekt på at samarbeidet mellom Nordisk Ministerråd og Arktisk Råd på utdannings- og forskningsområdet kan bli konkretisert og videreført i 2006, i samsvar med intensjonene i Reykjavik-erklæringen fra juni 2004. Samarbeidet vil ta utgangspunkt i de forslag som er fremsatt i rapporten fra den nordiske arbeidsgruppen under det danske formannskapet i 2005. I samarbeid med representanter for de øvrige medlemsland i Arktisk Råd, er aktuelle fokusområder drøftet for det nordisk-arktiske samarbeidet på utdannings- og forskningsområdet. I denne sammenheng vil det også bli lagt vekt på tiltak med sikte på profilering av Norden som polar-region som ledd i forberedelsene av det internasjonale polaråret 2007-2008.

Den hovedpolitiske målsettingen med samarbeidet med de baltiske statene er å etablere et baltisk-nordisk utdannings- og forskningsområde. Det norske formannskapet vil arbeide videre for at denne målsettingen kan bli realisert innenfor rammen av et regulært mellomstatlig samarbeid, basert på baltisk medfinansiering, og med utgangspunkt i den handlingsplanen for det fremtidige samarbeidet som de baltiske og nordiske utdannings- og forskningsministrene godkjente i 2005.

Handlingsplanen har 3 hovedmål:

- å legge til rette for baltisk deltaking i Nordplus-programmene,
- å arbeide for sterkere baltisk medvirkning i det nordiske forskningssamarbeidet gjennom NordForsk
- å sikre baltisk deltakelse i Nordunet3 innenfor rammen av the Northern eDimension Action Plan. Det tas sikte på at alle hovedmålene blir utredet i løpet av 2006, med eventuell iverksettelse fra 1. januar 2007.

Formannskapet vil vurdere muligheten for å avholde et nytt baltisk-nordisk utdannings- og forskningsministermøte omkring disse spørsmål i 2006.

Nordisk oppfølging av Lisboa-strategien

Forskning, utdanning og innovasjon er grunnleggende forutsetninger for et moderne samfunns muligheter for utvikling, vekst og internasjonal konkurransekraft. Både enkeltvis og som gruppe plasserer de nordiske land seg høyt oppe på skalaen i ulike internasjonale undersøkelser om vekst og konkurransekraft. Dette faktum har aktualisert behovet for en nærmere vurdering av hvordan de nordiske land i fellesskap kan møte utfordringene som stilles i EUs Lisboa-strategi.

Lisboa-strategien ble lansert av EUs stats- og regjeringssjefer på et toppmøte i Lisboa våren 2000. Strategien består av et omfattende program der målsettingen er å gjøre Europa til verdens mest konkurransedyktige, kunnskapsbaserte økonomi. Kunnskap og innovasjon utpekes som motorer for bærekraftig vekst og sysselsetting. Som en del av Lisboa-strategien inngår også kommisjonens forslag om å skape et europeisk område for forskning (ERA), og en målsetting om videreutvikling av landenes utdanningssystemer til å bli verdensledende i forhold til kvalitet og læringsresultater.

En vellykket realisering av målsettingen i Lisboa-strategien bygger på synergi og komplementaritet mellom de nasjonale programmer og EUs felles "Lisboa-program". En nordisk oppfølging av Lisboa-strategien med fokus på kunnskap og innovasjon anses å kunne gi økt synergi-effekt i et utvidet og etter hvert mer regionalisert Europa. Utdannings- og forskningsministrenes vedtak om å sette Lisboa-strategien på dagsordenen i nordisk sammenheng har bidratt til å identifisere og samle et utvalg "Lisboa-relaterte" aktiviteter av aktualitet og relevans for nordisk nytte og styrke. Aktivitetene omfatter forskning og forskerutdanning foruten utdanning og språk. Noen av aktivitetene er å anse som videreføring av allerede eksisterende tiltak, mens andre er nye. Aktivitetene synliggjøres og lanseres med sikte på å demonstrere og videreutvikle nordisk styrke på utvalgte områder, og for å tjene som eksempler på vellykket regionalt samarbeid i en større europeisk kontekst.

Det norske formannskapet vil aktivt følge opp implementeringen av de aktuelle aktivitetene, og legge til rette for at det finner sted en avrapportering av de ulike tiltakene innen utgangen av 2006.

Informasjonsteknologi

Koordinering av IT-aktiviteter

De nordiske land ligger langt fremme internasjonalt når det gjelder utbredelse, tilgang til og anvendelse av informasjonsteknologi. Nordens posisjon kan utnyttes enda bedre gjennom et aktivt nordisk samarbeid. Informasjonsteknologi er sentralt for fremtidig nordisk vekst, verdiskaping, forskning og innovasjon. Vi har gode forutsetninger for å utvikle fellesløsninger, sikre kompetanseutvikling og videreutvikle Norden som internasjonalt testmarked for nye IT-løsninger.

Nordisk ministerråd for informasjonsteknologi (MR-IT) er nedlagt fra 1.1.2006, som en del av strukturendringene i Nordisk ministerråd. Utdannings- og forskningsministrene er fra samme tidspunkt tillagt ansvaret for koordinering av ministerrådets generelle IT-aktiviteter.

MR-IT la våren 2005 frem en egen strategi og handlingsplan for informasjonsteknologi: «Informationsteknologi, strategi og handlingsplan 2005-2007». Handlingsplanen setter fokus på følgende områder: IT-sikkerhet, benchmarking, interoperabilitet, utbredelsen av IT i de nordiske land, herunder IT-rettigheter for borgerne, e-kompetanse, IT i næringslivet, eDemokrati og innholdsproduksjon.

Utvikling av god statistikk er nødvendig for å kunne følge og dokumentere endringer i informasjonssamfunnet. De nordiske land har felles interesser i utviklingen av *nordisk statistikk på IT-området*. Det nordiske samarbeidet på dette området vil i 2006 fokusere på utvikling av indikatorer og validering av disse. Indikatorene retter seg både mot målinger av IT-anvendelse i samfunnet og mer spesifikt mot indikatorer som måler pedagogiske effekter ved bruk av IT.

De nordiske land er i fremste rekke i Europa når det gjelder utvikling av IT-tjenester mot borgerne. Det foreligger et godt grunnlag for å utvikle IT-løsninger på tvers av landegrensene i de nordiske land. Det norske formannskapet vil legge vekt på at IT-relaterte problemstillinger adresseres under relevante fagområder, og at det utvikles hensiktsmessige samarbeidsformer med de IT-ansvarlige fagdepartementer nasjonalt for å sikre en videreføring av det nordiske IT-samarbeidet under ny struktur.

IT i utdanning og forskning

De nordiske land har gjennom mange år hatt et nært samarbeid på IT-området innen utdanning og forskning, både når det gjelder strategi og programvareutvikling, og ikke minst gjennom det felles nordiske forskningsnettverket Nordunet.

Et hovedtiltak på IT-området i 2006 vil være å følge opp arbeidet med «the Northern eDimension Action Plan». Denne handlingsplanen er utarbeidet i samarbeid mellom EU, Nordisk Ministerråd og Østersjørådet, og tar sikte på å legge til rette for en utvidelse av det nordiske forsknings-samarbeidet knyttet til høyhastighets forskningsnett, som «Nordunet 3», til å inkludere ikke-nordiske Østersjøland, særlig Nordvest-Russland og de baltiske stater.

Digital kompetanse er også internasjonalt sett på som en viktig kompetanse i vår digitale hverdag. I Norge inngår den som del av det helhetlige kompetansebegrepet. Det norske formannskap vil ta initiativ til at spørsmål vedrørende digital kompetanse i en nordisk kontekst kan bli satt på dagsordenen i løpet av formannskapsperioden.

Oppsummering og tiltak

Fornyelse og politisk aktualitet

Det norske formannskapet vil videreføre den moderniserings- og strukturendringsprosess som ble startet i 2005. Også for utdannings- og forskningssektoren er det i den forbindelse aktuelt å vurdere hvordan man kan styrke dynamikken i samarbeidet, konkret blant annet gjennom endringer i arbeidsformer som kan styrke det politiske innholdet i ministerrådsmøtene.

Utdannings- og forskningsministrene har i den forbindelse tatt initiativ til igangsetting av i alt seks studier omkring temaer av høy aktualitet og relevans, som kan danne grunnlag for fremtidige drøftinger i Ministerrådet med sikte på politikktutvikling. Studiene som vil bli gjennomført i regi av eksterne utredningsinstitutter, gjelder følgende temaer:

Studier

- Samspillstrategier i Norden
- Komparativ analyse av de nordiske kvalitetssikringssystemene
- Mulig åpning av nasjonale forskningsmidler i Norden
- Høyteknologi som nordisk konkurranseparameter
- Indikatorer for kunnskapssamfunnet
- Lesferdighet blant elever i grunnopplæringen

Andre tiltak

- *Oppfølging av handlingsplanen for samarbeid mellom de baltiske og nordiske stater*
- *Høsten 2006: Eventuelt et baltisk-nordisk utdannings- og forsknings-ministermøte*
- *Høsten 2006: Et felles møte mellom embetsmannskomiteene for utdanning/forskning og næring*
- *Våren 2006: Fellesmøte mellom styringsgruppene under MR-U*
- *Nytt prosjekt om utvikling av effektive ordninger for godkjenning av høyere utdanning*
- *Eventuell forlengelse av overenskomsten om adgang til høyere utdanning fra 1.1.2007*
- *Konsolidering av NordForsk*
- *Nordisk oppfølging av Lisboa-strategien*
- *Profilering av Norden som polarregion som forberedelse av Det internasjonale polaråret 2007-8*
- *Evalueringsprogrammer av Nordplus-programmene*
- *Oppfølging av det nordiske yrkesutdanningssamarbeidet*
- *Ferdigstilling av den nordiske språkdeklarasjonen i form av et ministerrådsforlag*
- *Oppfølging av rapport fra vismannsgruppe om språkteknologisk forskning*
- *Oppfølging av Russlands-programmet*
- *Arktisk samarbeid*
- *Koordinering av Ministerrådets IT-samarbeid*

Kunnskap, fornyelse og verdiskaping

Sektorprogram for utdanning og forskning under Norges formannskap i Nordisk Ministerråd 2006

De fem nordiske landene Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige skifter om å ivareta formannskapet for samarbeidet mellom regjeringene i Norden. Nordisk Ministerråds sekretariat i København sørger for den løpende forvaltningen av ministerrådets arbeid.

Et formannskap varer ett år av gangen og følger kalenderåret. Norge innehar formannskapet i 2006.

Helsingforsavtalen sier følgende om formannskapet:

"Formannskapet roterer mellom de nordiske lands regjeringer i henhold til en nærmere avtale. Formannskapet har ansvaret for å samordne det nordiske regjeringssamarbeidet og for å ta de nødvendige initiativ. Formannskapet leder arbeidet i i Ministerrådet, i andre ministermøter og ved regjeringenes rådslagninger om europeiske og andre internasjonal spørsmål på alle nivåer."

I sitt program for 2006, har det norske formannskapet valgt å legge vekt på følgende hovedprioriteringer:

- Samarbeid i Europas nordområder
- Den nordiske velferdsmodellen
- Kunnskap , fornyelse og verdiskaping

Utgitt av: Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo
www.kunnskapsdepartementet.no

Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer av denne publikasjonen fra:
Statens forvaltningstjeneste
Kopi- og distribusjonsservice
www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@ft.dep.no
Telefaks: 22 24 27 86

Oppgi publikasjonskode: F- 4195

Opplag: 800
Trykk: Senter Grafisk AS 2005
Omslag og innholdslayout: Kjell Olsson /
Idéverkstedet AS
Trykt på miljøvennlig papir

KUNNSKAPSDEPARTEMENTET